

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2019.28.17>

Martyna SIEMBIDA

<https://orcid.org/0000-0002-5149-0172>

mgr, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Przedszkole jako miejsce wprowadzania dzieci w świat wartości

Słowa kluczowe: przedszkole, nauczyciel wychowania przedszkolnego, wartości.

Wstęp

Problem współczesnego wychowania małego dziecka, w aspekcie kształtowania jego systemu wartości, jest obecnie dosyć popularny i niezwykle istotny. Biorąc pod uwagę fakt, że nie jest to zagadnienie nowe, to – uwzględniając zmiany we współczesnym świecie – wymaga nowego spojrzenia i nowych rozwiązań. Istotność podjętego tematu wynika nie tylko z nieustających przemian cywilizacyjnych i postępu technologicznego, ale też z potrzeby wypracowania nowoczesnych wzorców postępowania we wprowadzaniu dzieci w świat wartości. Na ten problem szczególny nacisk kładą autorzy obecnej podstawy programowej z dnia 14 lutego 2017 roku, którzy stwierdzili, że istotne jest wspólne kreowanie przez podmioty edukacyjne „[...] sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju [...]”¹. Wspomniane wyżej źródło szczególnie mocno akcentuje emocjonalny ob-

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14.02.2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły po-

szar rozwoju dziecka oraz wartości wynikające z postaw społecznych, takie jak m.in.: szacunek, życzliwość, obowiązkowość a także wartość własnej osoby – dziecko jako wartość. Zgodnie z powyższym dokumenty obowiązujące w pracy nauczyciela przedszkola ukierunkowują kadrę na podejmowanie działań zmierzających ku wartościom, wypracowaniu nowych rozwiązań pomagających dzieciom zrozumieć otaczającą rzeczywistość przez pryzmat określonych wartości.

W pracy dydaktyczno-wychowawczej stale poszukuje się odpowiednich sposobów wprowadzania dzieci w świat wartości², ponieważ – niejednokrotnie określone jako „cyberdzieci”³ – żyją one w nowym, multimedialnym świecie. Nie jest to zadanie proste, coraz częściej bowiem mówi się o Internecie jako środowisku wychowawczym dzieci i młodzieży, ponieważ spędzają w nim wiele czasu, spotykają się w nim z wartościami, określonymi postawami i zachowaniami. Wymaga to od opiekunów znajomości problematyki aksjologicznej oraz posiadania odpowiedniej wiedzy w tym zakresie. Wychowanie ukierunkowane na wartości sprzyja nabywaniu określonych postaw moralnych przez wychowanków, a także odnajdywaniu przez nich celu i swojej życiowej drogi. Dlatego też wychowanie do wartości i w wartościach niesie ze sobą wiele kontrowersji i obaw, ze względu na ogromną odpowiedzialność środowisk wychowawczych za odpowiednią realizację tego procesu. W związku z powyższym należy zastanowić się, jaką rolę odgrywa dzisiaj placówka wychowania przedszkolnego przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości. Istotne jest również ustalenie, czy nauczyciel i jego kompetencje są niezbędni w tym procesie, czy jednak obowiązek wyposażenia dzieci w określone wartości spoczywa wyłącznie na środowisku rodzinnym.

Wychowanie do wartości dzieci w wieku przedszkolnym

Przechodząc do rozważań na temat wychowania do wartości i w wartościach dzieci w wieku przedszkolnym, należy wyjaśnić znaczenie owej terminologii. Zdaniem Katarzyny Olbrycht⁴ przez wychowanie do wartości rozumie się określony sposób myślenia na temat wartości oraz ich wyodrębniania, który wdrażany i wyjaśniany zmierza do kształtowania się i wartościowania całościowego światopoglądu człowieka. Przyjmuje się, że wychowanie do wartości stanowi pod-

---

licealnej, Dz.U. z 2017, poz. 356, załącznik 1, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2017/356/1> [dostęp: 23.06.2018].

² B. Ecler-Nocoń, *O trzech sposobach przekazywania wartości*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2008, nr 9, s. 28–31.

³ J. Lewczuk, M.Z. Jędrzejko, *Psychologiczne konteksty aktywności dzieci i młodzieży w sieci*, [w:] S. Bębas, M.Z. Jędrzejko, K. Kasprzak, A. Szwedzik, A. Taper (red.), *Cyfrowe dzieci: zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa – Milanówek 2017, s. 293–297, 304–305.

⁴ K. Olbrycht, *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*, Katowice 2000, s. 89–97.

stawę odwoływania się do systemu przyjętych wartości. Według autorki pełny, całościowy proces wychowania do wartości powinien obejmować dwa wymiary, mianowicie: ogólny i szczegółowy. Ogólny charakter omawianego procesu obejmuje sposób odnoszenia się do danych wartości, ich poszukiwania i odkrywania, a także kształtowania określonej postawy aksjologicznej. Natomiast szczegółowy zakres dotyczy wychowania do przyjęcia określonych wartości przez jednostki, uwzględniając przy tym uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne sprzyjające urzeczywistnieniu wyznaczonych wartości. Za istotne uważa się również w tym wymiarze formowanie zdolności określanych jako zamierzenia i szczegółowe rozwiązania korzystne dla realizacji danych wartości. Przyjmuje się, że wychowanie do wartości towarzyszy dziecku od najmłodszych lat życia, w związku z czym młody człowiek może zmienić kierunek wartościowania w zależności od własnego, wypracowanego systemu wartości. Dlatego też zgodnie stwierdzono, że głównym celem tak rozumianego wychowania do wartości jest osiągnięcie przez jednostkę dojrzałości aksjologicznej, która umożliwi dokonywanie określonych przeobrażeń w sferze wartościowania, dzięki nagromadzonemu uprzednio doświadczeniu i wiedzy.

Z kolei Irena Adamek⁵ stwierdziła, że wychowanie do wartości i w wartościach stanowi kształtowanie u podopiecznych ich stanowiska wobec wartości, wskazanie właściwej drogi wartościowania zgodnej ze współczesną postawą filozoficzną. Istotne w tym zakresie jest wyposażenie dziecka w odpowiedni zasób wiadomości, który będzie pomocny przy wyborze właściwych wartości, podejmowaniu samodzielnych decyzji i uświadamianiu konsekwencji płynących z danych postaw. Autorka wskazała podstawowe tezy wychowania do wartości i w wartościach odnoszące się między innymi do: metod wychowania; wsparcia w kształtowaniu niezależności jednostki; przypisywania znacznej ważności wartościom i regułom w odniesieniu do ich roli pedagogicznej, a także kluczowych postaw; wzajemnego szacunku i zaufania obu niezależnych systemów oraz wspierania autonomii dziecka w relacji z osobą dorosłą. Istotnym zadaniem dla nauczycieli i rodziców w tym procesie jest kierowanie podjętymi działaniami wychowawczymi w myśl zaproponowanej zasady „Skąd mam wiedzieć, co to są wartości? – pokazuj mi je od urodzenia”. Zgodnie z powyższym można stwierdzić, że tylko takie rozwiązania mogą przynieść pozytywne rezultaty w pracy dydaktyczno-wychowawczej z małym dzieckiem w kontekście wychowania do wartości.

Natomiast Barbara Cygan⁶ zwróciła uwagę na fakt, że w dzisiejszych czasach w dobie przemian cywilizacyjnych i kulturowych większego znaczenia nabiera posiadanie wszelkich dóbr aniżeli byt człowieka jako istoty ludzkiej. Dlatego tak

⁵ I. Adamek, *Wychowanie w wartościach i do wartości*, [w:] I. Adamek, Z. Szarota, E. Żmijewska (red.), *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013, s. 187–196.

⁶ B. Cygan, *Wartości jako fundament wychowania*, [w:] I. Adamek, Z. Szarota, E. Żmijewska (red.), *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, s. 50–63.

trudno obecnie mówić i wychowywać do wartości, gdyż przedkłada się dobra materialne ponad wszystko inne. W związku z tym uważa się, że istotny wpływ na przekazywanie dzieciom wartości ma właśnie wychowanie. W dużej mierze od rodziców i nauczycieli zależy, jak ten proces będzie przebiegał, niemniej jednak należy wspierać i pomagać dziecku w urzeczywistnianiu społecznie pożądanym wartości. Pozwoli to na ukształtowanie silnego charakteru i kręgosłupa moralnego, co umożliwi również przygotowanie młodego człowieka do właściwego funkcjonowania w społeczeństwie. Brak autorytetów moralnych, istnienie sprzecznych światopoglądów wprowadzających w świecie chaos, w szczególności sposób nawołuje do przekazywania dzieciom wartości, aby nie zatraciły swojego człowieczeństwa. Kształtowanie własnego systemu wartości przez dziecko będzie miało istotne znaczenie w późniejszym dorosłym życiu, co pozwoli na życie w harmonii z własnymi ambicjami i zdolnościami, wyrabiając przy tym szacunek do własnej osoby i witalności. Nie jest więc bez znaczenia, jakie wartości są przekazywane wychowankom, ponieważ przy odpowiednich warunkach postawy reprezentowane przez dorosłych mogą zostać przyjęte i odwzorowywane w różnych sytuacjach społecznych⁷.

Pozytywnym rezultatem wychowania do wartości dzieci ma być świadome, niewymuszone włączanie i realizowanie uznawanych za własne wartości społecznie poświadanych. Osiągnięcie takiego stanu rzeczy wiedzie przez następujące etapy⁸: odkrywanie, doświadczanie, uwewnętrznianie oraz uznanie wartości za własne. Pierwszy etap polega na poznawaniu wartości przez wychowanka, ich rozpoznawaniu oraz wyjaśnianiu poprzez stosowanie autentycznych przykładów. Istotne jest zwrócenie uwagi na bezpośredni kontakt jednostki ludzkiej z nośnikami wartości, a więc odwoływanie się do ideałów wychowawczych, wzorów osobowych czy też wartości danych przedmiotów lub postępowania. Uważa się, że ważną rolę w tym etapie odgrywa język, który umożliwia właściwe nazwanie konkretnych wartości, ich objaśnianie, a także prowadzenie dyskusji i rozważań na ich temat. Kolejnym etapem jest wzbudzanie emocjonalnego zainteresowania określonymi wartościami, dzięki czemu możliwe jest ich przeżywanie. Doświadczanie wartości powinno być rezultatem odpowiednio zaaranżowanych sytuacji wzbogacających wychowanka o nowe przeżycia w wyniku bezpośredniego kontaktu ze sztuką. Zwrócono tutaj szczególną uwagę na metody i środki przekazu wartości, które mogą wpłynąć na ich wzmocnienie lub osłabienie, a nawet przynieść odmienne rezultaty niż uprzednio zakładano. Trzeci etap związany jest z realizacją określonych wartości poprzez systematyczne ich praktykowanie. Nieodzowna jest w tym zakresie rola osób dorosłych, które powinny wspierać dziecko w utrwalaniu pozytywnych wzorców zachowań. Z kolei internalizacja wartości dotyczy życia według wartości przyjętych i uznanych za własne. Przyj-

⁷ Tamże, s. 50–63.

⁸ K. Olbrycht, *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana” 2012, nr 1/29, s. 97–100.

muje się, że zasadnicze znaczenie ma nieustanna praca nad właściwymi postawami, pogłębianie doświadczeń aksjologicznych, a także wierność przyjętym ideałom i respektowanie określonych wartości.

Rola przedszkola przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości

Pragnąc uzyskać informację na temat roli przedszkola w wychowaniu do wartości dzieci, przeprowadzono badania, których celem było określenie znaczenia przedszkola jako środowiska wychowawczego wprowadzającego dzieci w świat wartości. Istotne było zbadanie, w jakim zakresie przedszkole stanowi istotne miejsce poznawania świata wartości przez dzieci. W badaniach uczestniczyli nauczyciele wychowania przedszkolnego (40 osób) oraz rodzice dzieci w wieku przedszkolnym (40 osób). Interesującym zagadnieniem było także wskazanie przez dorosłych oceny roli przedszkola w wychowaniu do wartości dzieci, czynników determinujących skuteczne wprowadzanie dzieci w świat wartości oraz roli, jaką odgrywa nauczyciel w tym procesie. Badania zostały przeprowadzone w placówkach wychowania przedszkolnego powiatu lublinieckiego, częstochowskiego i tarnogórskiego. W celu przeprowadzenia badań posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, natomiast jako narzędzie wykorzystano kwestionariusz ankiety adresowany do nauczycieli i rodziców.

Pierwsze pytanie skierowane do rodziców dzieci w wieku przedszkolnym dotyczyło tego, czy wprowadzanie dzieci w świat wartości jest istotne już na etapie wychowania przedszkolnego. Uzyskane wyniki ilustruje tabela 1.

Tabela 1. Istotność wprowadzania dzieci w świat wartości na etapie wychowania przedszkolnego – opinia rodziców (N = 40)

Lp.	Istotność wprowadzania dzieci w świat wartości w przedszkolu	Liczba wskazań	%
1.	zdecydowanie tak, jest to bardzo ważne	34	85
2.	tak jest ważne, ale nie bardzo	6	15
3.	trudno powiedzieć	—	—
4.	nie jest aż tak ważne	—	—
5.	zdecydowanie nie jest ważne	—	—
Razem		40	100

Źródło: badania własne.

W świetle uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że według zdecydowanej większości badanej populacji rodziców wprowadzanie dzieci w świat wartości jest zdecydowanie bardzo ważne na etapie wychowania przedszkolnego, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Tylko niewielka liczba re-

spondentów wskazała odpowiedź, że nie jest aż tak istotne wprowadzanie dzieci w świat wartości w przedszkolu, co stanowi mniejszą liczbę wskazań. Z kolei żadna osoba ankietowana nie wskazała odpowiedzi przeczącej odnośnie do omawianego zagadnienia.

Kolejne pytanie zadane rodzicom dotyczyło istotnej roli przedszkola w poznawaniu i zrozumieniu przez dzieci świata wartości. Z odpowiedzi respondentów wynika, że przedszkole odgrywa istotną rolę w poznawaniu przez dzieci świata wartości, co stanowi największą liczbę wskazań (32 osoby, tj. 80%). Niewielka liczba respondentów nie ma zdania na temat omawianego zagadnienia (7 osób, tj. 18%), natomiast 1 osoba ankietowana stwierdziła, że przedszkole nie odgrywa istotnej roli w poznawaniu świata wartości przez dzieci (1 osoba, tj. 2%). Przedszkole stanowi dla dziecka miejsce, gdzie poprzez zabawę zdobywa wiedzę o otaczającym świecie, rozwija swoje umiejętności i zdolności, ale również kształtuje swoją osobowość w oparciu o wartości, które poznaje. Dlatego zgodnie z tym, co stwierdzili respondenci, przedszkole jest bardzo ważne nie tylko przy wprowadzaniu wartości, ale pozwala na lepsze ich zrozumienie przez dzieci poprzez stwarzanie różnicowanych sytuacji edukacyjnych.

W przypadku wskazania odpowiedzi twierdzącej (odnośnie do istotnej roli przedszkola w poznawaniu świata wartości przez dzieci) rodzice zostali poproszeni o uzasadnienie swojej odpowiedzi. W celu ułatwienia przedstawienia uzyskanych wyników badań posłużono się kategoryzacją, co ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Istotna rola przedszkola w poznawaniu i zrozumieniu wartości przez dzieci – uzasadnienie odpowiedzi przez rodziców (N = 24_

Lp.	Uzasadnienie odpowiedzi	Liczba wskazań	%
1.	dziecko spędza w przedszkolu większość swojego czasu; przedszkole jest współuczestnikiem w wychowaniu dzieci	8	33
2.	dzieci uczą się szacunku i prawidłowych relacji z innymi (równieśnikami, dorosłymi)	4	17
3.	dziecko jest na etapie „chłonnej gąbki”	6	25
4.	dzieci spotykają się z sytuacjami, gdzie rozmawiają o wartościach, i które uczą ich życia	10	42

Wyniki nie sumują się.

Źródło: badania własne.

W oparciu o opinię badanej populacji rodziców można stwierdzić, że przedszkole odgrywa istotną rolę w poznawaniu i zrozumieniu wartości przez dzieci, ponieważ *spotykają się one z sytuacjami w przedszkolu, gdzie rozmawiają o wartościach, i które uczą ich życia*, co stanowi największą liczbę wskazań. Świadczy to zatem o tym, że nauczyciele w przedszkolu podejmują zróżnicowane działania,

aby wprowadzić dzieci w świat wartości, czy też zapoznać wychowanków z określonymi postawami, zachowaniami, co mogą zaobserwować sami rodzice w środowisku rodzinnym. Najmniejszą liczbę wskazań uzyskała odpowiedź, w której respondenci stwierdzili, że rola przedszkola jest istotna przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości, ponieważ *uczą się szacunku i prawidłowych relacji z innymi (rówieśnikami, dorosłymi)*. Zaskakująca wydaje się tak niewielka liczba wskazań omawianej odpowiedzi, ze względu na to, że dziecko, przychodząc do przedszkola, przyswaja pewne normy i stosuje się do zasad obowiązujących w danej grupie przedszkolnej. Ponadto, biorąc pod uwagę współczesne zmiany cywilizacyjne, szacunek stanowi wartość niezwykle istotną, na którą powinno zwracać się uwagę nie tylko w przedszkolu, ale również w środowisku rodzinnym od najmłodszych lat.

Zagadnienie o podobnym charakterze zostało skierowane do nauczycieli wychowania przedszkolnego, którzy zostali poproszeni o wyrażenie opinii na temat istotnej roli przedszkola w poznawaniu świata wartości przez dzieci. Z odpowiedzi respondentów wynika, że przedszkole odgrywa istotną rolę w poznawaniu świata wartości przez dzieci, co stanowi największą liczbę wskazań (24 osoby, tj. 60%). Z kolei mniejsza liczba badanej populacji nauczycieli nie wyraziła zdania na temat omawianego zagadnienia (16 osób, tj. 40%). Natomiast żadna z osób ankietowanych nie wskazała odpowiedzi przeczącej.

W przypadku, gdy nauczyciele wskazali odpowiedź twierdzącą dotyczącą istotnej roli przedszkola w poznawaniu świata wartości przez dzieci, zostali poproszeni o uzasadnienie wyboru odpowiedzi. W celu ułatwienia przedstawienia uzyskanych wyników badań posłużono się kategoryzacją, co zostało przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Istotna rola przedszkola w poznawaniu przez dzieci świata wartości – opinia nauczycieli (N = 32)

Lp.	Uzasadnienie odpowiedzi	Liczba wskazań	%
1.	dziecko spędza w przedszkolu większość swojego czasu	9	36
2.	dziecko uczy się funkcjonować w społeczności, najlepiej rozwija się wśród rówieśników (kodeks przedszkolaka)	11	9
3.	treści kształcenia są nastawione na poznawanie przez dzieci świata wartości (w czasie zajęć, zabaw, rozmów z dziećmi)	12	46
4.	dzieci spotykają się z sytuacjami, w których muszą sobie radzić, modelują zachowania i kształtują charakter	3	9

Wyniki nie sumują się.

Źródło: badania własne.

W świetle uzyskanych z odpowiedzi nauczycieli wyników badań wynika, że przedszkole odgrywa istotną rolę w poznawaniu przez dzieci świata wartości, po-

nieważ treści kształcenia są nastawione na poznawanie przez dzieci świata wartości oraz przez to, że dziecko uczy się funkcjonować w społeczności, najlepiej rozwija się wśród rówieśników (kodeks przedszkolaka), co stanowi największą liczbę wskazań. Zdaniem respondentów poznawanie wartości przez dzieci może odbywać się o każdej porze dnia i w zróżnicowany sposób, np. w formie zabaw czy rozmów z dziećmi. Z kolei najmniejszą liczbę wskazań według opinii respondentów uzyskała odpowiedź, że *dzieci spotykają się z sytuacjami, w których muszą sobie radzić, modelują zachowania i kształtują charakter*.

Porównując opinię badanych populacji, przedszkole odgrywa istotną rolę we wprowadzaniu dzieci w świat wartości. Przekazywane przez nauczycieli w przedszkolu wartości wynikają nie tylko z realizacji podstawy programowej, ale i z własnych przekonań i preferowanych wartości. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice zwrócili uwagę na aspekt społeczny, mianowicie na charakter relacji rówieśniczych dzieci, funkcjonowanie w grupie społecznej, zaradność i samodzielność. Dorośli w swoich odpowiedziach zasugerowali wartości i umiejętności, w które powinno być wyposażone dziecko, aby potrafiło odnaleźć się w dorosłym życiu czy trudnych rzeczywistych sytuacjach społecznych. Nie ulega wątpliwości, że przedszkole współuczestniczy w procesie wychowania małego dziecka, ponieważ wychowanek spędza w nim większość swego czasu, na co zwrócili uwagę zarówno nauczyciele, jak i rodzice.

Inne pytanie adresowane do nauczycieli wychowania przedszkolnego dotyczyło wskazania osób, których zachowanie jest najczęściej naśladowane przez dziecko. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w tabeli 4.

Tabela 2. Osoby, których zachowanie jest najczęściej naśladowane przez dziecko w przedszkolu – opinia nauczycieli (N = 40)

Lp.	Osoby najczęściej naśladowane przez dziecko	Liczba wskazań	%
1.	rodzice	32	80
2.	dziadkowie	6	15
3.	panie z przedszkola	20	50
4.	koledzy z przedszkola	28	70
5.	bohaterowie bajek lub baśni	17	42
6.	bohaterowie gier komputerowych	12	30
7.	inne	—	—

Wyniki nie sumują się.

Źródło: badania własne.

Z analizy badań wynika, że dzieci najczęściej naśladowują zachowanie swoich rodziców, co stanowi największą liczbę wskazań według opinii nauczycieli. Można zatem stwierdzić, że niejednokrotnie zachowania przejawiane przez ro-

dziców czy ich postawy są odzwierciedlane przez dzieci w grupie rówieśniczej. Z kolei najmniejszą liczbę wskazań uzyskała odpowiedź dotycząca naśladowania przez dziecko zachowań swoich *dziadków*. Coraz częściej mówi się, że to właśnie dziadkowie przejmują opiekę nad dziećmi ze względu na podejmowanie pracy zawodowej przez rodziców, jednak wyniki badań dowodzą, że dzieci mimo wszystko najczęściej naśladują zachowania swoich rodziców.

Celem kolejnego pytania było ustalenie roli nauczyciela w budowaniu systemu wartości dziecka. Poproszono zatem nauczycieli wychowania przedszkolnego, aby określili, czy nauczyciel odgrywa istotną rolę w budowaniu systemu wartości przez dzieci, czy też nie. Uzyskane wyniki ilustruje tabela 5.

Tabela 3. Rola nauczyciela w budowaniu systemu wartości dziecka – opinia nauczycieli (N = 40)

Lp.	Istotna rola nauczyciela w budowaniu systemu wartości	Liczba wskazań	%
1.	zdecydowanie tak, bardzo ważną	22	55
2.	tak, ważną	16	40
3.	trudno powiedzieć	2	5
4.	nie, raczej mało ważną	—	—
5.	nie, nie odgrywa żadnej roli	—	—
Razem		40	100

Źródło: badania własne.

W oparciu o opinię respondentów stwierdzono, że według największej liczby osób badanych nauczyciel odgrywa zdecydowanie bardzo ważną rolę w budowaniu przez dzieci systemu wartości, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Z kolei 2 osoby ankietowane nie wyraziły żadnej opinii, ponieważ trudno im powiedzieć, czy rola nauczyciela w tym procesie jest istotna, czy też nie. Natomiast żaden z respondentów nie wskazał odpowiedzi przeczącej, co świadczy o tym, że nauczyciel odgrywa istotną rolę w budowaniu systemu wartości przez dzieci. Jak widać z przedstawionych danych nie tylko sama placówka wychowania przedszkolnego jest ważna jako instytucja, ale przede wszystkim pracujący w niej nauczyciele. Istotne jest, jakie działania podejmują w tym zakresie, oraz jakie wartości i postawy wychowawcy pragną przekazać swoim wychowankom.

Ostatnie pytanie skierowane do nauczycieli dotyczyło wskazania cech osobowości nauczyciela sprzyjających kształtowaniu systemu wartości u dzieci, co zostało przedstawione w tabeli 6.

Odpowiedzi respondentów dowodzą, że nauczyciel wychowania przedszkolnego powinien być *sprawiedliwy* i *konsekwentny*, co będzie sprzyjało kształtowaniu systemu wartości u dzieci dzięki takim cechom osobowości wychowawcy. Odpowiedzi te stanowią największą liczbę wskazań. Z kolei według najmniejszej liczby respondentów sprzyjającą cechą osobowości nauczyciela przy kształtowa-

niu systemu wartości jest *tolerancyjność*, co stanowi najmniejszą liczbę wskazań. Wskazane przez nauczycieli cechy moralno-osobowe są istotne w procesie dydaktyczno-wychowawczym, ponieważ dzięki nim wychowawca będzie drogowskazem dla dziecka w zakresie dokonywania wyboru właściwej drogi postępowania czy wartości społecznie pożądanym.

Tabela 4. Cechy osobowości nauczyciela sprzyjające kształtowaniu systemu wartości u dzieci – opinia nauczycieli (N = 40)

Lp.	Cechy osobowości nauczyciela	Liczba wskazań	%
1.	sprawiedliwy	34	85
2.	otwarty	17	42
3.	konsekwentny	31	77
4.	odpowiedzialny	19	47
5.	wrażliwy	18	45
6.	tolerancyjny	14	35
7.	serdeczny	17	42
8.	kompetentny	18	45
9.	inne	—	—

Wyniki nie sumują się.

Źródło: badania własne.

Kolejne zagadnienie skierowane do rodziców dzieci w wieku przedszkolnym dotyczyło nauczyciela jako autorytetu w procesie kształtowania systemu wartości u dzieci. Rodzice zostali poproszeni o określenie, czy obecnie nauczyciel jest autorytetem dla dziecka w procesie kształtowania się jego systemu wartości, co ilustruje tabela 7.

Tabela 5. Nauczyciel autorytetem dla dziecka w procesie kształtowania systemu wartości – opinia rodziców N = 40

Lp.	Nauczyciel autorytetem dla dziecka	Liczba wskazań	%
1.	jest nim zawsze	4	10
2.	jest nim często	36	90
3.	jest nim czasami	—	—
4.	jest nim rzadko	—	—
5.	nigdy nim nie jest	—	—
Razem		40	100

Źródło: badania własne.

Na podstawie uzyskanych z odpowiedzi respondentów wyników badań wynika, że nauczyciel wychowania przedszkolnego *często* jest autorytetem dla dziecka w procesie kształtowania systemu wartości, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Z kolei tylko 4 osoby ankietowane stwierdziły, że nauczyciel *zawsze* jest autorytetem dla dziecka, co stanowi najmniejszą liczbę wskazań. Niezwykle motywujące i pocieszające jest to, że w dobie załamania się wzorów osobowych i autorytetów nauczyciel wbrew powszechnym przekonaniom często jest autorytetem dla dzieci, o czym świadczą uzyskane wyniki badań.

Ostatnie pytanie skierowane do rodziców dzieci w wieku przedszkolnym związane jest z czynnikami wpływającymi na skuteczność nauczyciela przedszkola przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości. Rodzice zostali poproszeni o wskazanie tych czynników, które ich zdaniem wpływają na skuteczne wprowadzanie dzieci w świat wartości przez nauczyciela. Uzyskane wyniki ilustruje tabela 8.

Tabela 6. Czynniki wpływające na skuteczność nauczyciela przedszkola przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości – opinia rodziców (N = 40)

Lp.	Czynniki warunkujące skuteczność wprowadzania dzieci w świat wartości	Liczba wskazań	%
1.	kompetencje nauczyciela	19	47
2.	postawa moralna nauczyciela	13	32
3.	doświadczenie zawodowe	9	22
4.	znajomość problematyki aksjologicznej	2	5
5.	odpowiednie pomoce dydaktyczne	12	30
6.	odpowiednie podejście do dzieci	33	82
7.	właściwe metody pracy	19	47
8.	nie wiem	—	—
9.	inne	—	—

Wyniki nie sumują się.

Źródło: badania własne

W świetle uzyskanych wyników badań dla badanej populacji rodziców głównym czynnikiem wpływającym na skuteczność nauczyciela przedszkola przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości jest *odpowiednie podejście do dzieci*, co stanowi największą liczbę wskazań. Z kolei tylko 2 osoby ankietowane wskazały jako czynnik wpływający na skuteczne wprowadzanie dzieci w świat wartości znajomość problematyki aksjologicznej, co stanowi tym samym najmniejszą liczbę wskazań. Zaskakujący wydaje się fakt wskazania przez rodziców w tak niewielkiej liczbie odpowiedzi związanych ze znajomością problematyki aksjologicznej czy postawami i kompetencjami nauczyciela. Skoro mówi się dzisiaj o wprowadzaniu dzieci w świat wartości, to wskazane jest, aby nauczyciel był

wyposażony w pewną wiedzę dotyczącą wartości, pomimo tego, że wynikają one z treści kształcenia. Jak można zaobserwować na podstawie udzielonych odpowiedzi dla respondentów najistotniejszym czynnikiem jest odpowiednie podejście do dzieci.

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że placówka przedszkolna odgrywa istotne znaczenie przy wprowadzaniu dzieci w świat wartości. To właśnie w przedszkolu wychowankowie uczestniczą w różnych sytuacjach czy zadaniach, aby poznać i zrozumieć wartości otaczającego świata. Szczególną rolę w tym procesie przypisuje się nauczycielowi, który oprócz odpowiedniego podejścia pedagogicznego powinien być wyposażony w pewną wiedzę w zakresie edukacji aksjologicznej. Biorąc pod uwagę fakt, że dzieci w zdecydowanej większości naśladują zachowania rodziców, to nauczyciel powinien również przejawiać odpowiednie postawy moralne, ukazywać swoim podopiecznym całe bogactwo najpiękniejszych wartości oraz przestrzegać przed dezaprobatą społeczną na skutek niewłaściwego postępowania. Dlatego tak ważna jest rola przedszkola i kadry pedagogicznej we wprowadzaniu dzieci w świat wartości, aby kształtować sylwetkę młodego, dobrego człowieka potrafiącego właściwie funkcjonować w społeczeństwie i kierować się w życiu pięknymi wartościami.

Bibliografia

- Adamek I., Szarota Z., Żmijewska E. (red.), *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013.
- Bębas S., Jędrzejko M.Z., Kasprzak K., Szwedzik A., Taper A. (red.), *Cyfrowe dzieci: zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa – Milanówek 2017.
- Ecler-Nocoń B., *O trzech sposobach przekazywania wartości*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2008, nr 9.
- MEN, *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego*, Dz.U. z 2017, poz. 356.
- Olbrycht K., *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*, Katowice 2000.
- Olbrycht K., *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana” 2012, nr 1/29.

Kindergarten as a place to introduce children to the world of values

Summary

Pre-school education center is one of the places where the child gains knowledge, develops skills and shapes his personality. The aim of the activities undertaken by teachers should be the gradual introduction of children in the richness of the most beautiful values in accordance with the assumptions of the current core curriculum. The constantly changing society affects changes in the accepted value systems by adults, children and adolescents. This requires searching for new solutions and ways to influence the personality of a small child. Therefore, it was important to determine whether the kindergarten plays an important role in upbringing to values of pre-school children and to examine what role the teacher plays in this process in order to effectively introduce children to the world of values. Certain values identified by the child already at the stage of pre-school education will determine the way of proceeding in later, adult life.

Keywords: kindergarten, pre-school teacher, values.